

EESTI AVATUD NOORTEKESKUSTE ÜHENDUS

NOORTEKESKUS KUI ENESEJUHTITUD ÕPPIMISE TOETAJA

KERLI KÕIV

2020

MIS ON ENESEJUHITUD ÕPPIMINE?

Enesejuhitud õppimine on protsess, kus inimesed võtavad initsiatiivi teiste abiga või ilma oma õpivajaduste diagnoosimisel, õpieesmärkide sõnastamisel, inim- ja materiaalsete ressursside kindlakstegemisel õppimiseks, asjakohaste õpistrateegiate valimisel ja rakendamisel ning õpitulemuste hindamisel. (Knowles, 1975)

SISSEJUHATUS

Käesolev materjal on valminud Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse initsiatiivil ning Haridus- ja Teadusministeeriumi toetusel strateegilise koostöölepe alusel.

Koostatud materjal kannab endas eesmärgi väärtustada enesejuhitud õppimise kui elukestvas õppes osalemise alust ning selle olulisust noortele tegevuste pakkumisel, tegevustesse suunamisel ning noorte endi poolt tegevuste loomisel.

Nüüdisaegse õpikäsituse osa on enesejuhitud õppimise arendamine, milles ka noorsootööl on suur potentsiaal.

Noortekeskus pakub piiramatuid võimalusi igale noorele talle sobiva individuaalse õpitee loomiseks. Vajalik on vaid suurendada mõistmist enesejuhitud õppimisest ning oskust noortekeskuste tööd selliselt juhtida.

Olgu käesolev materjal teejuhiks õppimise kujundamisel noortekeskustes. Kindlasti tunnevad lugejad kirjapandus ära elemente, mida nad noorsootöös juba kasutavad. Olgu see kinnituseks, et valitud tee ja meetodid on olnud hea valik!

Materjali loomisel on kasutatud erinevaid teemakohaseid raamatuid ja artikleid.

Mõnusat lugemist ja praktiseerimist!

Kerli

ENESEJUHTIVUS ÕPPIMINE

Enesejuhtivus õppimine algab unistusest minna kaugemale, näha rohkem ja saada enamaks kui see, mida teised võimalikuks peavad. Aga unistamisest üksi ei piisa, peab võitlema unistuste realiseerumise eest.
(Boles, 2014)

KES ON ENNASTJUHTIV ÕPPIJA?

Ennastjuhtivad õppijad on normaalsed inimesed, kes ärkavad hommikul üles, panevad riided selga, söövad hommikusööki, pesevad hambaid, loevad meili ja toidavad oma lemmikloomi. Aga siis nad küsivad endalt: "Kuhu ma tahan elus minna ja kuidas ma sinna saan?"

Kui ennastjuhtivad õppijad valivad kooli mineku, siis nad saavad sinna õigeks ajaks ja teevad oma kodutööd, sest kool on see, mis viib neid sinna, kuhu nad tahavad minna. Kui ennastjuhtivad õppijad valivad tööle mineku, siis pühenduvad nad tööle tundideks, teevad vabatahtlikult ülesandeid, millest teised keelduvad, ning saavad edutatud, sest töö viib neid sinna, kuhu nad tahavad minna.

Milline on erinevus enesejuhtivus õppija ja teiste vahel?

Teised, niipea kui kool või töö lõpeb ehk täidab oma ülesande, ei jää sellesse kinni, vaid tormavad uuele territooriumile.

Ennastjuhtivad õppijad, kui neid kool või töökoht ei rahulda, hakkavad otsima uusi tingimusi jätkamiseks.

MIKS ENESEJUHITUD ÕPPIMINE?

Inimesed, kes võtavad õppimises initsiatiivi ehk on proaktiivsed, õpivad rohkem ja paremini kui need inimesed, kes ootavad, et neid õpetatakse, ehk reaktiivsed õppijad. Nad sisenevad õppimisse sihikindlalt ja suure motivatsiooniga. Nad säilitavad ja kasutavad õpitut paremini kui reaktiivsed õppijad. Enesejuhitud õppimine on kooskõlas psühholoogilise arengu protsessidega.

Sündides oleme me teistest sõltuvad, kuid iseseisvuse soov ja võime võtta vastutust oma elu eest kasvab inimese arenedes. Ka muutuvad õpikeskkonnad panevad õppijale suure vastutuse oma õppimise juhtimisel. Kui noored sisenevad erinevatesse õpi-tegevustesse ilma oskuseta oma õppimist juhtida, võivad nad kogeda frustratsiooni ja ärevust ning neil on suur oht ebaõnnestuda.

Hariduse, sh noorsootöö olulisim eesmärk on arendada uurimisuskust, huvi tundmist. Seejuures on oluline käsitleda õppimist selliselt, et see ei ole miski, mida sulle õpetatakse, vaid see on igapäevane nagu elamine.

Tuleb õppida kõigest, mida me teeme, igat ülesannet ja kogemust tuleb võtta kui õppimiskogemust, iga asutus meie kogukonnas (omavalitsus, kauplus, kirik, vabaajakeskus, noortekeskus jne) saab olla õppimise allikas nii nagu ka iga inimene, kellega kokku puututakse (lapsevanem, laps, sõber, teenusepakkuja, arst, noorsootöötaja, õpetaja, poemüüja jne).

Õppimine tähendab iga allika rakendamist enda isikliku kasvu ja arengu heaks. Tuntud ütlus "Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea" on kaotamas oma traditsioonilist tähendust, sest õppimist käsitletakse elukestva protsessina. See, mida Jukul tuleb õppida, on õppima õppimine ja enesejuhitud õppimine, siis on ka Juhani elukäik huvitav ja täis eneseteostust.

Noorena tuleb õppida maailma vastu huvi tundmist ja uurimisuskust, siis ollakse ka täiskasvanuna paremini valmis kohanduma kiiresti muutuva maailmaga ning õppima ja kogema uusi olukordi ja teadmisi.

ENESEJUHTIVAD ÕPPIMISE PÄDEVUSED

Millised oskused iseloomustavad ennastjuhtivat õppijat, keda formaalhariduse kõrval toetab ka noortekeskus?

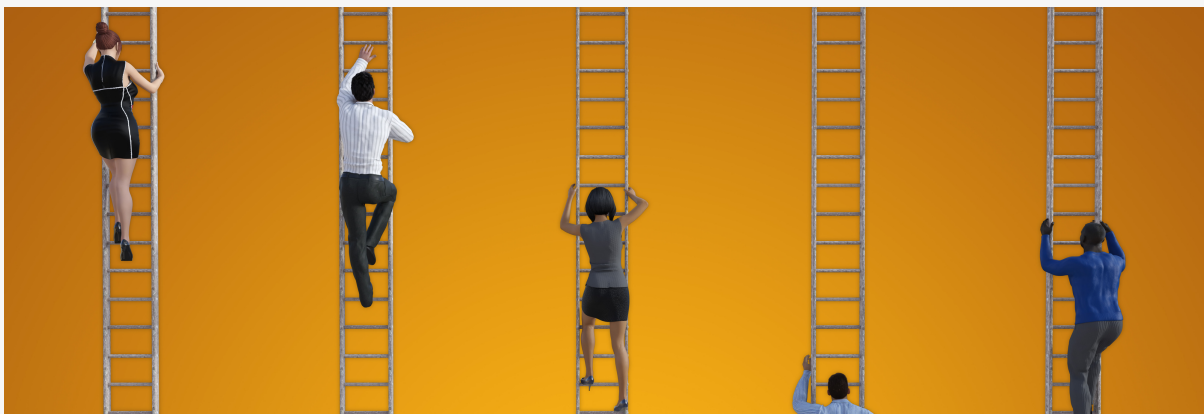
Järgnev loetelu kirjeldab pädevusi, mis on olemas ennastjuhtival õppijal:

- Oskus mõista erinevust teiste juhitud ja ise juhitud õppimise vahel ning seda teistele selgitada.
- Kontseptsioon endast kui sõltumatust ja ennastjuhtivast inimesest.
- Oskus suhestuda eakaaslastega koostöömõiselt, näha neid ressursina oma vajaduste väljaselgitamisel, oma õppimise planeerimisel ja õppimisel, anda teistele abi ja võtta teiste abi vastu.
- Võime oma õppimise vajadusi reaalselt hinnata kas ise, juhendajate või teiste noorte abiga.
- Võime tõlkida õppimise vajadused ümber õppimise eesmärkideks.
- Võime suhestuda juhendajate kui vahendajatega mentoritena ning võtta initsiatiiv nende kui ressursi kasutamiseks.
- Võime tuvastada inim- ja materiaalsete ressursside sobivust erinevate õpieesmärkide saavutamiseks.
- Võime valida ressursside kasutamiseks efektiivne strateegia ning viia see ellu oskuslikult ja initsiatiivikusega.
- Võime koguda ja valideerida tõendeid erinevate õpieesmärkide saavutamise kohta.

Noortekeskust ja noorsootöös pakutavat saab käsitleda kui õpikeskkonda, mis ei seleta otseselt lahti faktiteadmisi ning maailmas toimunut ja toimuvat, vaid on kui kogemuskeskus, kus noored saavad rakendada erinevaid materiaalseid ja inimressursse oma õpiteekonna kujundamisel ning iseenda arendamisel.

Võttes aluseks eelduse, et nooreas arendab inimene endas huvi maailma vastu, tahab uurida ja saada teada enamat ning täiskasvanueas selle baasil oma uusi teadmisi arendada ja muutustega kohanduda, ning arvestades eelnimetatud pädevustega, saab noortekeskuse rollis tuua esile järgmist:

- õppima õppimise mõistmise arendamine noortes;
- noore eneseusalduse ja -teadlikkuse arendamine;
- eakaaslaste, noorsootöötajate ja kogukonna ressursside haldamine;
- mitmekülgsete tegevusvõimaluste loomine ja arendamine;
- tunnustamine ja tagasisidestamine.

NOORE TEEKOND ENNASTJUHTIVAKS ÕPPIJAKS (Wehmeyer, 2020)

Sotsiaalmajanduslikul taustal, kuhu lapsed sünnivad, on suur mõju nende hariduslikele väljunditele. Kindlates geograafilistes piirkondades on paremad õpitulemused kui mujal, lastel on sündides erinev intellektuaalne võimekus, isikuomadused, soovid. Sellised sünnipärasel erisused juhivad nende õpiteed. Sünnipäraselt andekamad on edukamad ja saavad paremini hakkama, nende tulemused on paremad. Vähem andekad noored justkui ei sobituks praegusesse süsteemi ja kogevad ebaõnnestumist. Kui noorel on probleemid, siis nähakse probleemi noores, aga mitte süsteemis. Noorsootööl on siin tänu mitteformaalsele õppele suur võimalus anda oma panus õppimishuvi hoidmisesse.

NOORED KUJUNDAVAD ISE OMA ÕPPIMISE PLAANI. NOORED ON OMA ÕPPIMISE OMANIKUD.

Pane tähele!

Noorsootöö põhimõte, et **noorsootööd tehakse noorte jaoks ja koos noortega, kaasates neid otsuste tegemisse**, on kooskõlas enesejuhitud õppimise põhimõtetega.

Teine probleem on noorte vähene kaasatus. Nad ei ole õppimisse aktiivselt kaasatud. Üks kaasamatuse märke on koolist välja kukkumine. Uuringud on välja toonud, et noortel on koolis igav ja nad on väsinud. Noortekeskus saab anda oma panuse õppimise huvitavamaks muutmisesse. Noortes tuleb arendada tulevikutöö oskusi ja üks neist on ka enesejuhitud õppimise oskus. Traditsioonilise lähenemise alustala on see, et kõigil noortel peavad täiskasvanueas olema samad oskused ning et kõik noored peavad olema võimelised tundma huvi samade oskuste ja teadmiste järele. Reaalsuses see aga nii ei ole. Noorsootöö saab pakkuda mitmekesisist ja laiemat kogemuste saamise võimalust.

See, mis teeb inimese tänapäeval edukaks, on kombinatsioon isiklikest võimetest ja oskustest, mis on igapäev unikaalsed. Siit tuleneb ka saavutuste vahe, sest mitte iga noor, kellel on samad ressursid ja keskkond, võimed ja huvid, ei saa samu oskusi ja teadmisi samas mahus. Kui noored on sunnitud õppima midagi, mis neid ei huvita, on neil igav ja nad ei ole kaasatud. Kui nad kukuvad läbi, siis on nad frustratsiooniga ja tunnevad end kõrvalejätuna. Kui nad püüavad saavutada teistega samu tulemusi, siis nad satuvad stressi ja kogevad ebatervislikke sotsiaalseid suhteid. Kui neil ei ole omanikutunnet ja autonoomiat, siis on nad vähem motiveeritud ja kaasatud.

Need on tunded ja mõtted, mida noortekeskuse õpiprotsess noorele lubada ei saa. Kui me aga näeme noorte poolt vastuseisu ja vähest osalust, siis on aeg teha asju teisiti.

Ennastjuhtivad õppijad võtavad täieliku vastutuse enda hariduse, karjääri ja elu eest. Nad mõtlevad hoolega, kuhu liiguvad, uurivad kõiki oma võimalusi ja liiguvad siis julgelt selle suunas.

Mida ennastjuhtivad õppijad ei tee?

- nad ei veeda palju aega kohtades, kus neil on igav või nad pole kaasatud;
- nad ei peida oma kirge ega huvi selleks, et teistele meeldida;
- nad ei loobu oma eesmärkidest esimese tagasilöögi ajal;
- nad ei ole häiritud, kui leiavad end ebamugavast või võõrast olukorrast;
- nende lähenemine elule on õppida kõigest, millest saab;
- nad ei eelda, et saavad kõike iseseisvalt õppida;
- nad ei muretse, et kui nad ei õpi midagi just nüüd, siis hiljem on liiga hilja;
- nad teavad, et nad leiavad alati tee.

Me kõik õpime esmalt alati oma vanemate valitud teel. Kas me ise oleksime valinud selle kooli, need õpetajad...?

Millised noored on valinud sinu noortekeskuse enda kogemuste õpiteeks?

Kas sinu noortekeskuses on igale noorele piisavalt huvipakkuvat tegevust? Kas põnevust ja väljakutset on igas vanuses noorele? Kas iga noor saab end vastavalt oma võimetele ja ettevalmistusele teostada? Kas keegi jääb välja? Miks?

Enne, kui sundida noort mõnest tegevusest osa võtma, tasub talle alati anda valikuvabadus otsustada.

Boles (2014) ütleb: "Lükka tagasi sunnitud õppimise türannia, ükskõik kui soovitatav oleks lõpptulemus."

Pane tähele!

Noorsootöö põhimõte, et **teadmiste ja oskuste omandamiseks tingimuste loomisel lähtutakse noorte vajadustest ja huvidest**, toetab enesejuhitud õppimise oskuse arendamist läbi noorsootöö.

NOORTEKESKUS enesejuhitud õppimise toetajana

**Ma õppisin laagris, kuidas selgitada välja, mida ma soovin,
kuidas võtta initsiatiivi, kuidas tulla toime oma hirmudega,
kuidas saavutada oma võidud ja kuidas õppida oma
eksimustest.(Boles,2014)**

Noortekeskustes kohtume paljude erinevate noortega – nendega, kes on innustunud erinevaid asju proovima ning nendega, kelle soovide avastamiseks ja sädeme leidmiseks läheb rohkem aega. Me pörkume olukordadesse, kus ideedega ei tule kaasa paljud noored ja need jäävad väheste vedada. Me võime mõelda, miks tihtilugu jäävad vanemad noored meie tegemistest kõrvale, me võime otsida lahendusi, kuidas tuua NEET-noored (noored, kes ei õpi ega tööta) tagasi aktiivsesse tegevusse.

Nendes paljudes ja väga erinevates olukordades kohtuvad iga noore erinev valmisolek õppida ja kogeda midagi uut, noortekeskuste valmisolek ja võimalused pakkuda laiema õppimise plaaniga noortele uusi väljakutseid ning ennast veel otsivate noorte ebakindlus uute tegevuste proovimisel. Õppima õppimine on olnud üks kaheksast olulisest pädevusest, mida ka noorsootöö noortes arendab. Noortekeskuse töös, soovides pakkuda kõigile noortele parimat kogemust, peame mõtlema teadlikumalt neile noortele, kes pole kunagi õppinud õppima ja olema samal ajal efektiivsed tegutsemaks ka nende noortega, kes on ennast juhtivamad, kuid kelle soovid on enam kui tänane noortekeskuste tegevusbaas. Boles (2014) toob välja, et nii lapsevanemad, kool, vabaajaliste tegevuste eestvedajad kui ka noored ise soovivad, et noored:

- suudaks ise oma probleeme lahendada;
- oleks iseenda õpetajad;
- suudaks töötada huvitavate probleemidega;
- oleks suhtluses ja ühenduses teistega;
- oleks oma elu juhid.

Boles'i (2014) sõnul ongi see tema silmis enesejuhitud õppimine ja nende eesmärkide saavutamiseks tuleb õpetada noored olema ennastjuhtivamad õppijad. Enesejuhitud õppimine – see on vabadus, valikud ning õppimise leidmine kõikjalt.

**Boles soovib leida endale
inimesed, kes lükkaksid sind
kaugemale kui sa ise end
lükata suudaksid.**

**Kas noorte jaoks ei ole
selleks mitte
noorsootõetajad
noortekeskustes?
Olgem need.**

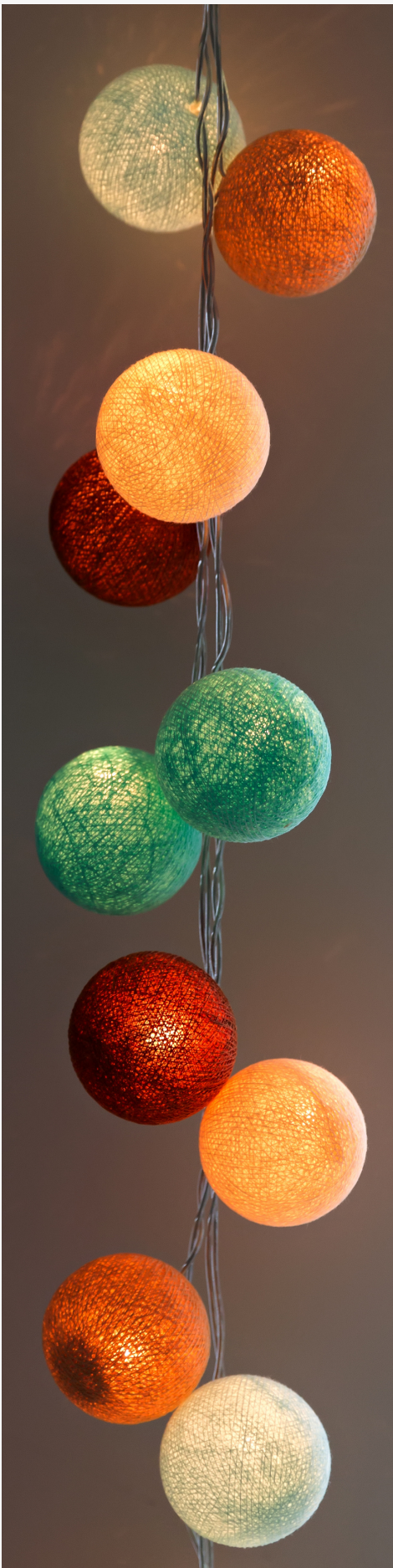
KUIDAS TOETADA NOORT ENNAST- JUHTIVAKS ÕPPIJAKS SAAMISEL?

Enesejuhitud õppimise tuge saab nimetada ka koolituse ja õppimise disainimiseks.

Noortekeskus loob ja arendab erinevaid õppimise keskkondi ning õppetegevusi, mis kõik saaksid oma olemuselt jälgida ja rakendada enesejuhitud õppimise toetamise põhimõtteid.

Enesejuhitud õppimist noorsootöös saab nimetada õppetegevuste kavandamiseks, mille käigus noored omandavad olemasolevatest tegevustest vajaminevad oskused ja teadmised omas tempos ilma noorsootöötaja sekkumiseta. Seni aga, kuni noored ei ole veel ise õppimises piisavalt pädevad enesejuhtijad, vajavad nad noorsootöötajate tuge. Noorsootöötaja enda igapäevane töö on luua tegevused läbimõeldult ning ennastjuhtivat õppimist toetavalt.

Järgnevalt välja toodud soovitusel ja meetodid põhinevad peamiselt Knowles'i (1975) mõtetel ja soovitusel, millele on lisatud ka elemente Piskurichi (1993) õppimise disainimisest eesmärgiga toetada enesejuhitud õppimist, ning Renwicki (2016) mõtteid tunnustamisest ja tagasisidest.

Milles seisneb noorsootöötaja roll?

Noorsootöötaja roll on noorsootöö tegevuste ettevalmistamine ja täideviimine. Enesejuhitud õppimise põhimõtete alusel ei ole noorsootöötaja õpetaja, vaid õppimise juhendaja. See on keerulisem kui anda edasi uut teadmist, õppimise juhendamine nõuab keskendumist sellele, mis on noortega toimumas, mitte sellele, mida mina teen. See tähendab enda n-ö autoriteetsuse kaitsekiibist loobumist ning autentse enda esile toomist koos kõigi tunnete, lootuste, ebakindluse, püüdluste, muretsemiste, tugevuste ja nõrkustega. See on vajalik selleks, et oleks selge, milline ressurss ma ise olen ja kuidas on see kasulik noortele. Tuleb loobuda toimimast kui ekspert, kes valdab teema sisu, ning selle asemel liituda noortega sellel õpiteekonnal kaasreisijana.

Enesejuhitud õppimise teekonna toetamisel on olulised järgmised protsessi elemendid, mida noorsootöötajal tuleb n-ö juhtida:

- õhustiku loomine;
- planeerimine;
- vajaduste väljaselgitamine;
- eesmärkide seadmine;
- õppimisplaani kujundamine;
- õppimistegevuste rakendamine;
- õpitulemuste analüüs.

Tegevust ette valmistades tuleb läbi mõelda mõned küsimused.

Esimene küsimus: mis on selle sisu? Tuleb teha loetelu kontseptsioonist, põhimõtetest, faktidest ja oskustest, mida kavandatav tegevus, olgu see siis kas kogu hooaja tegevus, laager, malev, koolivaheaja plaan, projekt vms, peaks täitma. Siin ei saa alati mõelda, mida peaks õpetama, vaid seda, millised vajadusi ta peaks katma.

Teine küsimus: kuidas organiseerida see sisu hallatavateks üksusteks? Kas see on üks üksik tegevus, pikaajaline tegevus vms?

Kolmas küsimus: kuidas organiseerida need ühikud loogilisse seosesse? Siin saab lähtuda tegevustest ja teemadest: kas lihtsamatest keerukamate oskusteni, ajaliselt vanematest teemadest uute ideedeni, eeldusoskuste täitmisest uute oskusteni...

Neljas küsimus: kuidas neid erinevaid üksusi omavahel ühendada? See võib tähendada õppekäikude, kohtumiste, arutelude omavahelisse loogilisse järjestusse panemist. Siia vahele, aga ka lõppu võib lisada erinevaid kontrolltegevusi, mis näitaksid, kuidas noored on edasi liikunud ja uusi kogemusi ja teadmisi omandanud.

Enesejuhitud õppimise protsessi elemendid

Järgnevalt on välja toodud enesejuhitud õppimise protsessi elemendid ning täiendatud neid küsimustega, mida noorsootöötaja saab endalt küsida tegevusi planeerides ning vajalikke meetodeid valides.

ÕHUSTIKU LOOMINE

Kuidas saada õppijad kõige kiiremini omavahel tuttavaks ning tundma üksteist kui õppimise allikat? Kuidas ma saan neid aidata enesejuhitud õppimise olemuse mõistmisel? Kuidas pakkuda neile lihtsat kogemust, et praktiseerida enesejuhitud õppimise oskusi? Kuidas ma saan neil aidata mõista minu kui juhendaja ning õppimise allika rolli nii, et nad tunnevad end minuga sel teel mugavalt? Kuidas ma tutvustan ennast kui inimest nii, et nad mind usaldaksid? Kuidas ma saan pakkuda neile tähenduslikku koostegutsemise võimalust, mis toetaks omavahelist koostööd? Kuidas luua atmosfäär, mida iseloomustab nii hoolimine, toetus kui intellektuaalne rangus?

PLANEERIMINE

Millisel hetkel ma peaksin otsustama, missuguseid tegevusi kasutada ning millisel hetkel ma neid valikuid esitlen, et noored saaksid teha otsuseid? Millistel eetilistel alustel ma need otsused teen, kuidas ma selgitan neid noortele ning kutsun neid muutma või siis ära ütleva? Millist mehhanismi ma pakun, et kaasata noori otsustusprotsessidesse – kas konsensus või grupihääletus, väiksematele rühmadele delegerimine või valitud grupile antud otsustamine?

VAJADUSTE VÄLJASELGITAMINE

Kuidas ma konstrueerin pädevuste mudeli selle konkreetse õpikogemuse kohta? Kui ma alustan minu loodud mudeliga, siis kuidas ma esitlen seda selliselt, et noored tunnevad end seda muutes või ümber ehitades vabalt? Kui ma alustan nende soovitustega mudeli kohta, siis kuidas ma saan tutvustada oma ideid või soovitusi, halvustamata noorte panust? Kuidas ma saan tagada, et neil on lõplikult kokku lepitud mudeli puhul omanikutunne? Kuidas ma saan noorte jaoks realistlikult ning mitteamvustavalt teha võimalikuks praeguste oskuste arengutaseme ning mudeli järgi saavutatavate oskuste vahe?

EESMÄRKIDE SEADMINE

Kuidas aidata noortel tõlkida või kanda väljasegitatud vajadused üle õpieesmärkideks nii, et need on selged, teostatavad, sobival tasemel, igäühe jaoks tähenduslikud ning mõõdetavad? Kuidas ma saaksin konstruktiivselt muudatusi soovitada?

ÕPPIMISE PLAANI LOOMINE

Millised juhiseid ma pakun õppimise plaani loomiseks? Millised võimalikke mudeleid ma võiksin plaani jaoks esitleda? Millist abi ma saaksin ise pakkuda plaani disainimiseks? Kuidas ma avan noortele allikad ja nende kasutamise strateegiad, millest nad ei tea või pole sellele mõelnud? Millist mehhanismi ma saan soovitada, et nad üksteist plaanide loomisel aitaksid?

ÕPITEGEVUSTE RAKENDAMINE

Millised õpitegevused on need, milles peaks vastutuse võtma noorsootõtaja, sest need kannavad kõikide noorte ühiseid õpieesmärke? Milliste osas peaks andma vastutuse väiksematele gruppidele ning millised peaksid olema individuaalsed? Kuidas ma oleksin nõustaja ja ressursina kättesaadav nii väiksematele gruppidele kui üksikisikutele ajal, mil nad tegevusi planeerivad ja neid ellu viivad? Milline on minu vastutus tegevuste kvaliteedi osas?

ÕPITULEMUSTE ANALÜÜS

Milline on minu roll noortele andmete edastamisel minu ettekujutuse kohta nende õpieesmärkide saavutamises? Kuidas ma saan seda teha nii, et mitte luua dissonantsi õppijate enesejuhtimisega? Milline on minu vastutus anda hinnanguid saavutuste tõendite ning kriteeriumite adekvaatsuse kohta? Kuidas esitleda hinnangut selliselt, et see pigem suurendab kui vähendab noore arusaama iseendast kui ennastjuhtivast isikust?

Paljud noored sisenevad uutesse õppimise situatsioonidesse sügava vajadusega turvatunde järele, mida annab struktureeritud kava. Nad soovivad juhendajat, kes teab, mida nad teevad, kes on vastutav.

Seega tuleb töötada struktureeritult, kuid see peaks olema erinev sellest, millega ollakse harjunud, ehk sisu struktuuri asemel on protsessi struktuur. Noortele tuleb selgitada, et noorsootõtaja vastutab protsessi ja protseduuride eest, samal ajal kui noored võtavad vastutuse õppimise eest ning noorsootõtaja aitab neil õppida, kuidas seda teha.

Kuna formaalhariduses seostatakse õppimist ka tunnistuste ja sertifikaatide omandamisega, mida mitteformaalõppes on vähem, siis võimaldab see rohkem tähelepanu suunata just õppimise sisule. Ka mitteformaalõppe tegevuste tulemusena tuleb arendada lisaks sisulisele õpikogemusele ja enesearendusele asjakohaste tunnistuste väljastamist, mis võimaldaks noortel oma õppimise protsessi fikseerida.

Tulemuste hindamine, võttes aluseks noore algselt loodud õppimise plaani, saab olla tema õpiplaanide täitmise osa. Võimalik, et tuleb muuta n-õ õppimiselepingut iseendaga, sest endale madalate hinnete panek võib mõjuda demotiveerivalt. Tulemuste analüüsimine koos noorsootõtajaga võimaldab õpieesmärgi pisut ümber sõnastada ning näha ka väiksemas tulemusel positiivset.

Milline võiks olla konkreetne tegevusplaan?

ÕHUSTIKU LOOMINE:

- tegevuste tutvustamine ja igaühe rolli selgitamine;
- suhteid loov tegevus;
- arutelu: miks enesejuhitud õppimine? Mis on enesejuhitud õppimine?

Noorsootõtaja selgitab iseenda rolli protsessis ning seda, mis toimuma hakkab; samuti ootusi noortele: et nad võtavad ise initsiatiivi kogemuste saamisel ja vastutavad ise. Järgnevad tutvumiseks vajalikud tegevused ning üksteise kui õpiressursi tundmaõppimine.

VAJADUSTE VÄLJASELGITAMINE:

- tööleht "Millised oskusi on vaja?"
- tööleht "Millised on iga noore praegused oskused?"

Vastavalt käsitletavale teemale ja tegevustele kaardistatakse individuaalselt ja väiksemas grupis ning jagatuna suuremale grupile, mida sellest teemast või tegevusest juba teatakse, millised küsimused tekivad, millised teadmisi ja oskusi on selle teema või tegevuse käsitlemiseks ja teostamiseks vaja. Sellised arutelud aitavad kaardistada seda, mida keegi noortest juba teab ja kes mida ei tea. Selle kaardistuse põhjal saab toetada iga õppija õpiplaani.

ÕPIPLAANI DISAIN:

- õpilepingu koostamine ja esitlemine;
- noorsootõtaja soovitude lisamine;
- lepingu uuesti üle vaatamine noore poolt.

Õpiplaani disainimisel saab aluseks võtta eelnevalt läbi viidud tegevuste või teemade arutelu tulemusi. Iga noor saab võimaluse tutvustada oma õpiplaani ning näiteks kaks noort annavad sellele tagasisidet.

Õpiplaani puhul peaks jälgima:

- Kas eesmärgid on selged ja mõistetavad?
- Kas need kirjeldavad seda, mida noor kavatses õppida, mitte seda, mida ta kavatses teha?
- Kas need on kirjeldatud selliselt, et tulemust saab mõõta?
- Kas on olemas ka mõõdikud, mille järgi hinnata tulemuste taset?
- Kas iga eesmärgi juurde lisatud ressursid on kättesaadavad ja asjakohased?
- Kas on nimetatud ka teisi ressursse, nt inimesed?
- Kas plaanitud meetodid ja tehnikad allikate kasutamiseks on võimalikult efektiivsed?
- Kas pakutud tõendusmaterjal eesmärgi saavutamise kinnituseks on sellega sobiv?
- Kas on valitud parim tõendusmaterjal ja kas see on piisavalt veenev?
- Kas täitmise kriteeriumid on arusaadavad ja asjakohased?
- Kas peaks midagi veel lisama?

Peale tagasisidet saavad noored oma lepingut veel korrastada, seejärel saab vajadusel arutada ühisosade üle, mis olid kõikide lepingutes sarnased. Arutelu tuleks viia läbi selles vaates, et kas omavahel sarnastes lepinguosades võiks olla vastutus omavahel jagatud või selle eest vastutab nt noorsootõtaja või on selleks keegi väljastpoolt. See annab kõigile võimaluse keskenduda nendele isiklikele eesmärkidele, mis olid igaühel erinevad ja mille eest saavad vastutuse võtta ainult nemad ise.

Õpiplaanide ühisosade juhtimise juures võib selgitada välja grupisisesed juhtivmeeskonnad. Selleks saab kasutada meetodit, kus igaüks valib selgunud ühisosade nimekirjast 2–3 talle enam sobivat teemat ning selle põhjal moodustuvad juhtivgrupid.

ÕPITEGEVUSTE RAKENDAMINE:

- noorele sobivate tegevusvalikute pakkumine kas individuaalseks või grupitööks;
- noorsootõtaja on saadaval kui konsultant või kui ressurss nende tegevuste juures.

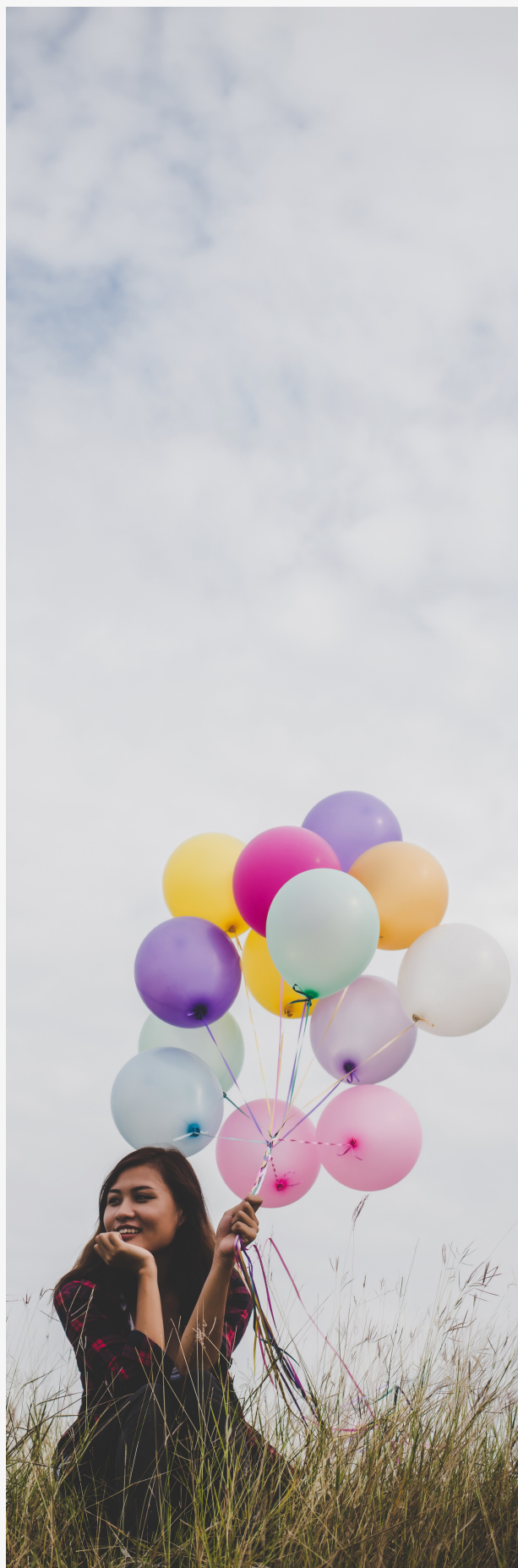
Tegevusvalikute elluviimisel saab moodustada ühiste eesmärkide ja huvidega õpigruppe. Iga grupp saab disainida oma õppimise tegevusplaani ning seada eesmärgid ja tähtajad, mida siis teistele tutvustatakse.

TULEMUSTE HINDAMINE:

- iga noor analüüsib ja tutvustab tõendeid oma lepingus seatud eesmärkide saavutamise kohta;
- iga noor tutvustab lepingut ja tõendeid kogu grupile;
- luuakse uued 4–5 inimesega grupid, kus analüüsitakse kogu protsessi kogemust tagasisidega ka noorsootõtajale ja teistele protsessiga seotud isikutele ning keskkondadele;
- tähelepanu tuleb pöörata ka vastamata jäänud küsimustele ja teemadele;
- rakendada noorsootõtaja konsultatsiooni individuaalseks aruteluks õpieesmärkide saavutamise analüüsi ja tõendamise osas.

TEGEVUSTE ANALÜÜS:

- noored koostavad analüüsi küsimused;
- noored vastavad küsimustele;
- noored esitlevad küsitluse tulemusi;
- juhul kui tõstatatud küsimused ei ole sisaldanud küsimusi juhendamise kohta, siis saab noorsootõtaja seda ise teha.

Tunnustamine

Kui noortele antakse auhindu, märke või punkte ja kui nad tegutsevad ootuspäraselt või teevad ülesande ära nii, nagu noorsootöötaja soovis, siis hakkavad nad edu seostama sellega, mida täiskasvanud väärtuslikuks peavad. Samal ajal kukuvad nad läbi mõistmises, mida head töö iseendas sisaldab. Tähelepanu tuleb pöörata tegevuse protsessile ja mõtlemisele sellest, kuidas nende enda panus on seotud eduga.

Noorsootöötajate keelekasutusel on suur mõju sellele, kuidas noored võtavad vastutust oma õppiva elu eest. Kui me jagame auhindu, siis me tegelikult võtame noortelt ära nende tegevuse autonoomia ja seome nende panused endaga. See tähendab, et noored tahavad tunnustust oma töö eest selle asemel, et keskenduda sellele, miks see töö oli edukas.

Tunnustussõnad "Hea töö!" vähendavad teo enda väärtust. Eesmärk on devalveerida tegevust, sest seda peetakse pelgalt eesmärgi saavutamise vahendiks. Kui järgmisel korral heaskiitu ei tule, väheneb edaspidi tõenäoliselt soov seda tegevust teha.

Käitumise hindamine noorsootöötaja poolt võib viia edule ja sõltumatusse.

Toetav õppimiskeskond noortekeskuses, hoolikas planeerimine, palju tagasisidet ja sobivad ülesanded on võtmelahendused, mis suunavad noori rohkem ennastjuhtivateks, sõltumatuteks õppijateks. Ja nende mõju on eluaegne.

Õppimist toetavad kogukondlikkus, juhendamise selgus, efektiivne tagasisidestrateegia, mis on suunatud edasiõppimisele, ning autentne publik.

Tagasiside

NOORSOOTÖÖTAJA PEAB PAKKUMA PEEGLIT, MILLES NOORED NÄEVAD END KUI ÕPPIJAT JA MÕISTAVAD PAREMINI NENDE ENDA ÕPPIMISE PROTSESSI. KUI NOORED REFLEKTEERIVAD OMA TÖÖD REGULARSELT, SIIS PAKUB TAGASISIDE PIDEVAT NARRATIIVI NENDE ÕPPIMISE TEEKONNAL. "MIDA" ASEMEL TULEB "KUIDAS". (RENEWICK, 2016)

- Igasugune tagasiside, mida noorsootöötaja pakub, peaks olema visioon sellest, kuidas õppimise teel liikuda, sh vahendeid kasutada.
- Tagasiside peaks aitama õppimist konstrueerida. Selleks on kirjeldav ja narratiivne tee. Kirjeldavas tagasisides anname noorele teada, miks miski oli korrektne ja miski muu mitte. Näiteks: "Sa olid ürituse kava põhjalikult ette valmistanud, see muutis õhtu kõigile väga meeldivaks", "Sa saatsid info ainult meie keskuse FB gruppi, see piiras teiste noorte ligipääsu infole".
- Noorsootöötaja ei tohiks parandada noore mustandit, kavandit vms, sest sel juhul tehakse töö noore eest ära ja ta ei õpi. Noored peavad ise oma töö tegema ja noorsootöötaja tagasiside on juhiseks.
- Tagasiside on tuleviku retsept.
- Enesejuhitud õppijaks saamisel peavad noorsootöötajad andma parasjagu juhendamist, et noored suudaksid ise edasi liikuda paremaks muutumise teel. Konstruktiiivne asendab autoritaarsuse.
- Ajaliselt peab tagasiside toimuma samal ajal kui õppimine, sest siis on noorel võimalik teha parandusi – mida lühema intervalli tagant, seda parem.
- Leia noorte tegevustele autentne publik – lapsevanemad, kogukond. Sellega kaasneb vajadus arendada osaluskultuuri.
- Tee vahet tagasisidel ja auhindamisel.

TAGASISIDE	AUHIND
objektiivne	subjektiivne
noorte juhitud	noorsootöötaja juhitud
eriline	ebamäärane
fookustatud protsessile	fookustatud tulemusele
sõltuv suhetest	sõltuv hierarhiast
toetab mõtteviisi kasvu	toetab kinnistunud mõtteviisi

Pane tähele!

Noorsootöös lähtutakse **võrdse kohtlemise, sallivuse ja partnerluse põhimõttest**, mis on kooskõlas enesejuhitud õppimise põhimõtetega.

Õpiruumi loomine

Lisaks sellele, kuidas me midagi teeme, on oluline ka keskkond.

Lähtudes sellest, millised on ootused enesejuhitud õppimisele, on välja toodud neli asjaolu õpiruumi loomiseks.

1. EDU TINGIMUSTE LOOMINE

Meie iseseisvus õppijatena tuleneb otseselt tingimustest, mis on loodud selleks, et inimesed saaksid leida vastuseid meie kõige pakilisematele küsimustele ja arendada oskusi, mis on vajalikud isiklike uurimisuundade jätkamiseks. Seetõttu on oluline keskenduda kõigepealt ruumikeskkonnale ja õpikogukonnale.

Noortekeskuste ruumide sisseadmisel on mõistlik hoida kapis palju vajalikke plakateid, sõnumitega silte ja muid kaunistusi, kuni tekib vajadus need välja tuua. Vahel püütakse seinaruumi täita, lootes, et see aitab noort, kuid tõenäoliselt heidavad noored sellele lühidalt pilgu ja unustavad. Seesuguse staatilise seinamaterjaliga ollakse nii harjunud, et sellele ei pöörata tähelepanu kogu aasta jooksul. Selle asemel tuleks hoida sein tegevusperioodi alguses tühjana, lisada sinna vaid ajakohast olulist infot, mõned lemmikmõtteterad ja näiteks koht aasta jooksul tekkivate meeldetuletuste jaoks.

Keskuse vabad seinad annavad õpilastele edasi sõnumi, et see kogukond luuakse koos. Aasta edenedes peaks noortel olema võimalus panna seinale üles nende endi asju, n-ö sõrmejälgi, mis loovad ruumide keskkonna. Õppimise protsessis tuleb julgustada noori neid seinu täitma, tuues kaasa ka arutelud, milliseks ruum kujundada. Sellised arutelud toovad kaasa mõttekäigud sellest, mis on olulisim, mida oma noortekeskuses esile tuua õppimise protsessis ja oma grupiga.

Noorsootõotajad saavad selles teemas luua diskussioone läbivalt kogu aasta. Noortekeskuse füüsilise ruumi kujundamisel tuleb üle vaadata, kas lauad ja toolid lubavad kiiret ümberkujundamist individuaalselt töölt grupiõpinguteks ja vastupidi. Soovitav on vältida reastatud pinkide süsteemi (kui kuskil esineb nt õppeklasse), mida on nimetatud isegi hauamudeliks. Sotsialiseerumist toetavad erinevad teised lahendused. Seda saab aasta jooksul noortega valida ja ümber tõsta just nii, nagu see õpigrupp soovib ja tegevus vajab. Kolmeliikmelisi gruppe hinnatakse parimaks lahenduseks, sest neis saab jaotuda ja roteerida rääkija, kuulaja ja moderaatori rollide vahel.

Lisaks laudadele ja toolidele saab noortekeskusesse luua veel õppimise tsooni, suurendades väikeses grupis või iseisesva õppimise võimalust. Selline lahendus on vajalik juhiks, kui noortekeskuses on noori, kes vajavad tugiisikut või noorsootõotaja abi. Erinevate ruumialade nimetamine erineval viisil kannab endas eesmärki siduda õpperuumi erinevad komponendid üheks süsteemiks. Selliselt võib eristada näiteks avastamise tsooni, uudised, vahendid, kogukond, vaikus, noorsootõotaja ala, teemaala, projektide ala jms.

Igal viisil korraldus, mida me noortekeskuses loome, on võimas ainult siis, kui seda tehakse koos noortega.

Noored, kes toetuvad üksteisele ja toetavad teineteist ning kellel on tugevam omavaheline side, saavad paremaid tulemusi. Sellise tulemuse ootus juhib meid noorte omavahelise suhtluse uute harjumuste tekkimise poole. Suhtluse osa, lisaks tegevusele, on ka õpigrupi erinevate asjaolude tähistamine. See saab olla kas mingite õpitulemuste, saavutuste, võistluste või sündmuste tähistamine, mida noortekeskuses ära märgitakse. Ühised kokkulepped tähistamiseks võivad sisaldada nii individuaalsete kui ka grupitulemuste tähistamist.

Organisatsioonikultuurile tervikuna on tähistamine oluline aspekt. See võimaldab koos noortega analüüsida, miks nad peavad seda edu oluliseks. Erinevad materjalid tõstatavad ka õpigrupile küsimuse, mida nad ootavad endalt, kuidas nad mõistavad enda rolli oma õppimise teekonna juhina. Erinevate õpieesmärkide ja -tulemuste analüüs ning esiletoomine oma õpigrupi ruumis aitab kinnistada seda, et käitumine, mida me kujundame koos noortega, juhib kogukonna poole, kus iseseisvus on lõplik tulemus.

2. ÕPIPROTSESSI SELGUS

Tegemist on asjaoluga, mida saab kujundada eelkõige noorsootöötaja. See võib olla selgete õpieesmärkide sõnastuses ja visualiseeritult nende esitlemisel noortekeskuses tegevuste jooksul. Olulisel kohal on see, kuidas noorsootöötaja õppe üles ehitab.

3. TAGASISIDE

Tagasiside on kolmas oluline asjaolu õppimise toetamisel. See on ka noorsootöötaja juhitud õppimise protsessi oluline osa.

4. REAALNE PUBLIK

Leia noorte tegevustele publik – lapsevanemad, kogukond. Sellega käib kaasas vajadus arendada osaluskultuuri. Kui noored teavad, et nad loovad midagi laiemale publikule kui noortekeskus, siis nende motivatsioon tõuseb. Selleks saab olla erinevaid vahendeid ja tegevusviise, kuid kindlasti on üks kindel keskkond, kus noored saavad oma töö ja loomingu üles panna, esmalt nende enda noortekeskus.

Uue põlvkonna jaoks on osaluskultuur oluline, nad õpivad keskkondades, mis on koostöised ja dünaamilised. Interaktsioon põhineb ideedel ja ekspertiisil, mitte enam poliitikal ja hierarhial.

Osaluskultuuri lähenemised on järgmised:

- madal barjäär kunstiliseks väljenduseks ja ühiskonda kaasamiseks;
- tugev tugi loomisprotsessis ja oma loomingu jagamine teistega;
- informaalne mentorlus, kus kogenumad aitavad algajaid;
- kui iga osaleja tunneb, et tema panus loeb;
- kui liikmed tunnevad üksteisega sotsiaalset sidet.

SOOVITUSED

- Looge koos noortega noortekeskuse ruum, sh erinevad tegevuspaigad, õpitegevuste kohad. Seinamaterjalides kasutage palju noortele isikupäraseid sõnumeid. Looge noortele võimalus ise oma isiklike mõtteid või töid esitleda.
- Selgita välja noorte sisemised edukriteeriumid. Selgus on see, kui noored saavad selgitada, miks nad midagi teevad, milles osalevad või milles mitte ja miks see neile oluline on. Selgus pole mingi ebamäärane arusaam, et noorel läheb hästi.
- Selgita ja aruta noortega kavandatavate tegevuste õpieesmärke. See aitab noorel leida kavandatava tegevuse seos iseendaga. Küsi noorelt: "Miks sa arvad, et see on oluline?", "Kus sul elus seda vaja võiks minna?"
- Loo seoseid varem tehtud ja nüüd planeeritud tegevuste vahel.
- Tegevusse sisenemisel uuri, mida noor on selles teemas juba kogenud. See aitab noorsootöötajal pakkuda noorele uute kogemuste saamisel parimat tuge.
- Iga noore õppimise teekond noortekeskuses võib sisaldada erinevaid tegevusi vastavalt noore vajadustele. Selle teekonna jooksul on oluline anda tehtud sammudele aeg-ajalt tagasisidet. See on osa protsessist, et toetada noore eesmärgi saavutamist.
- Kui oled jõudnud eelmise punktini ja sinu peas on küsimus, et kuidas sa tead, mis on igäühe eesmärk, siis tasub mõelda, kuidas sa selle protsessi noortekeskuses üles ehitaksid, et keskuse tegevused oleksid mõtestatud mitte ainult asutuse enda ja valdkonna sees, vaid ka igast noorest lähtuvalt.

KAASAEGNE TÖÖTURG OOTAB
LOOVAT, ENNASTJUHTIVAT,
KOOSTÖIST MEESKONNALIIGET.

UUS PÕLVKOND POLE ENAM SEE, KES
VALIB AMETI KOGU ELUKS.

KAASAEGSED TÖÖKESKKONNAD ON
MUUTUMAS, ON JUBA MUUTUNUD.
VALMISTAME OMA NOORED
SELLEKS ETTE.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Boles, B. (2014). *The Art of Self-Directed Learning: 23 Tips for Giving Yourself an Unconventional Education*. Tells Peak Press.
- Cheryan, S., Zieger, S.A., Plaut, V.C., Meltzoff, A.N. (2014). *Designing Classroom to Maximize Students Achievement. Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, vol 1, 4–12.
- Knowles, M. S. (1975). *Self-Directed Learning. A guide for learners and teachers*. Englewood Cliffs: Prentice Hall/Cambridge.
- Piskurisch, G.M. (1993). *Self-Directed learning. A practical Guide to Design, Development and Implementation*. Jossey-Bass Publishers. San Francisco.
- Renwick, M. (2016). *Secrets of Self-Directed Student Learning: Strategies for nurturing & stimulating independent learners*. FreshGrade.
- Wehmeyer, M. (2020). *Teaching Students to Become Self-Determined Learners*. ASCD.

